

Ruim baan voor de top

Tegen mijn bureau leunen twee grote Albert Heijn-tassen met stukken. Bij elkaar een kilo of vijf papier, de tegenwaarde van tientallen aanvragen van musea, toneel- en balletgroepen, orkesten en festivals die graag van de gemeente en de provincie subsidie willen hebben om de komende jaren hun werk te kunnen doen. Vergelijkbare pakketten zijn op nationaal niveau bij de Raad voor Cultuur ingediend, alles bij elkaar ruim achthonderd aanvragen. Meer dan een winkelwagen vol. Op alle niveaus worden de aanvragen voorbereid door beroepskrachten, bewerkt door ambtenaren, beoordeeld door commissies en al dan niet beloond door politici. Daarna komen de ambtenaren weer in beweging en vervolgens de zakelijk leiders van de organisaties. Een gigantisch circus van papier, waar voor enkele duizenden euro's dezelfde route bewandeld moet worden als voor de weinige gelukkigen die mogen hopen op tientallen miljoenen.

Ik was op lokaal en provinciaal niveau dit jaar voorzitter van zo'n commissie. We hebben echt netjes en zorgvuldig gewerkt, maar op de hele beoordelingsprocedure terugkijkend houd ik twee dingen vooral in herinnering. Enerzijds de vrijwel volledige subsidieafhankelijkheid van de aanvragers en anderzijds de toenemende bureaucratisering van het cultuurbedrijf. Alleen wie het Groot Dictee van de Subsidieaanvraag foutloos weet uit te voeren, maakt een kans, maar elke vier jaar wordt het dictee moeilijker en is de concurrentie groter. Aan de artistieke presentatie gaat een bureaucratische prestatie vooraf. De politiek was in ons geval zo tevreden met de uitvoering van de verplichte administratieve figuren dat het idee opkwam na twee jaar van de instellingen een tussentijdse evaluatie te verlangen, die dan weer

zou kunnen uitmonden in een advies van de beoordelingscommissie. Gelukkig is het bij een idee gebleven, want de uitdrukkelijk als tijdelijk en eenmalig bedoelde commissie was net opgeheven.

Ruimte voor de uitvoerders Moet dat nou allemaal zo ingewikkeld? Is het echt nodig dat zoveel mensen zoveel moeten doen om tot een nette verdeling van toch echt niet al te veel geld te komen? Niet zelden zal het toegewezen subsidiebedrag zelfs aanzienlijk lager geweest zijn dan het totaal van de kosten voor de toewijzing. Is het wel zinnig dat zoveel aanvragen op drie verschillende bestuurlijke niveaus geheel gescheiden van elkaar ambtelijk en professioneel voorbereid worden? Moeten voor nationale instellingen met een vaak internationale uitstraling als het Rijksmuseum, het Koninklijk Concertgebouworkest of het Nationale Ballet niet heel andere regels gelden dan voor een plaatselijk jeugdtheater of een provinciaal museum? De overheid is geen beoordelaar van kunst, zoals Thorbecke stelde, maar moet de overheid de kunst wel zo afhankelijk maken van beoordelaars?

Voor musea, archieven of het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie lijkt me een inspectie zoals voor het onderwijs bestaat, meer dan voldoende. Misschien kan ook volstaan worden met een visitatieronde eens in de vijf of zes jaar. Voor de podiumkunsten zou de figuur van de intendant, zeker in de grote steden, misschien tot nieuw elan kunnen leiden. In Nederland hebben we hoogstens halve intendanten, omdat het budget niet aan de persoon gekoppeld is en de macht nooit verder reikt dan

het eigen gezelschap of orkest. Beeldend kunstenaars zijn vrijwel altijd 'zelfstandigen zonder personeel', zoals dat elders in de economie zo mooi heet. Voor hen geldt al een minder bureaucratisch regime, maar in de beoordeling overheerst toch nog erg de bewondering voor concept, experiment en vernieuwing. Traditie en vakmanschap staan minder hoog in aanzien. Waarom eigenlijk? Waarom niet allebei?

Het Nederlandse kunstleven ligt vast in de handen van bureaucraten en experts. De uitvoerders en de liefhebbers hebben niet veel in te brengen en de financiers, ook die buiten de overheid, al evenmin. Als ik de middelen of de mogelijkheden zou hebben, zou ik hun meer ruimte willen geven. Dat leidt vast tot een minder even-

wichtig beleid, maar zeker tot een meer gevarieerd beeld. De selectie van het goede en het slechte gebeurt dan ook eerder achteraf dan vooraf, zoals nu steeds het streven is. Minder ordening van boven dus, maar tegelijkertijd ook meer sturing wanneer het om nationale belangen en dus ook internationale presentatie en prestige gaat. Ruim baan voor de top dus. Waarom is het vanzelfsprekend om tot de beste kennissamenlevingen te willen horen en niet tot de top van de kunstsamenlevingen? Alle kans bovendien dat zo'n doelstelling beter haalbaar is.

Paul Schnabel is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau